

Základní pojmy

Pedagogika

2

- ▶ Společenská věda, která zkoumá **podstatu, strukturu a zákonitosti výchovy a vzdělávání** jako **záměrné, cílevědomé a soustavné činnosti formující osobnost člověka** v nejrůznějších sférách života společnosti
- ▶ **Studuje a kriticky hodnotí myšlenkové dědictví minulosti, sleduje vývoj školství, výchovy a vzdělávání v zahraničí**
- ▶ Ve spolupráci s dalšími vědními disciplínami **formuluje nové vývojové trendy** pro různé oblasti výchovy a vzdělávání

Pedagogika

3

- ▶ Normativní
- ▶ Explorativní
- ▶ Explanativní

Pojmosloví

- ▶ Pedagogika jako věda
- ▶ Výchova (širší a užší pojetí) a vzdělávání
- ▶ Edukace, edukátor, edukant
- ▶ Pedagog/učitel/edukátor/facilitátor atd.
- ▶ Výchova a socializace
- ▶ Vyučování x učení
- ▶ Výchovné styly x vyučovací styly
- ▶ Kurikulum

- ▶ (Průcha a kol. 2009, s. 19): **Výchovu lze v tomto smyslu vymezit jako proces záměrného a cílevědomého působení na vychovávaného, a to zejména cestou vytváření a ovlivňování podmínek pro rozvoj dětí a mladých lidí, pro jejich vlastní bytí se sebou samými, s druhými lidmi, se společenstvím a přírodou.**
- ▶ Wolfgang Brezinka: Výchova je soubor aktivit, kterými si lidé pomocí psychických a nebo sociokulturních prostředků v jistém směru snaží natrvalo zlepšit psychické dispozice druhých lidí a nebo zachovat těch, které považujeme za hodnotné.
- ▶ Blížkovský: systémové pojetí výchovy, primární význam má život, bez něhož by nebylo výchovy, modus přítomné, současné a budoucí vychovatelnosti jedince

Jak lépe porozumět výchově?

6

Pomoc ostatních společenských věd

- ▶ filozofie
- ▶ psychologie
- ▶ biologie
- ▶ sociologie

Z jakého úhlu pohledu zkoumají
pojem výchova?

Funkce výchovy

7

- ▶ Socializační (komunikace, vztahy)
- ▶ Normotvorná (hodnoty, postoje, návyky)
- ▶ Rozvoj osobnosti (charakterové kvality)
- ▶ Kulturní (rozvoj zájmů, vyšších potřeb)
- ▶ Příprava na sféru práce
- ▶ Příprava na celoživotní vzdělávání
- ▶ Příprava k trávení volného času – rozvoj životního stylu

Úkol v hodině (1)

Proberte se svým sousedem:

- ▶ Co je to pedagogika? Co je předmětem pedagogiky?
- ▶ Co to je výchova a jak se liší od socializace.
- ▶ Které funkce má výchova v procesu růstu jedince?
- ▶ Přinesla vám osobně výchova obohacení právě dle jejích funkcí?

Činitelé výchovy a výchovný systém

Činitelé:

- Vychovávaný
- Vychovatel

Výchovný systém

- **Cíle**
  - Obecné (NVP, RVP, ŠVP)
  - Dílčí/konkrétní (vyučovací hodina)
- **Prostředky**
  - Instituce (rodina, škola, další organizace)
  - Metody, organizační formy, odměny a tresty
  - Obsahy
- **Podmínky**
  - Vnější (sociální)
  - Vnitřní (biologické, psychické)
- **Výsledky**

Co je cílem výchovy?

- podle složek osobnosti

- ▶ Kognitivní edukace
- ▶ Afektivní edukace
- ▶ Sociální edukace
- ▶ Tělesná edukace
- ▶ Postoje - tvoříme
- ▶ Zájmy a potřeby – tvoříme a rozvíjíme
- ▶ Charakterové vlastnostmi – tvoříme a rozvíjíme
- ▶ Vrozené kvality (nadání, temperamentové vlastnosti, ...) – rozvíjíme žádoucím směrem

Společnost a obecné cíle výchovy

Aneb jaké nás společnost chce mít (konsensus)

11

► J. Delors, 1996: Learning – the Treasure within
(Učení je skryté bohatství)

4 pilíře edukace:

1. Učit se poznávat
2. Učit se jednat
3. Učit se být
4. Učit se žít s ostatními

Úkol v hodině (2)

12

Proberte se svým sousedem:

- ▶ Co vám osobně vadí v procesu vzdělávání? Co jej brzdí?
- ▶ Co vám pomáhá v procesu vzdělávání?
- ▶ Co by mělo být edukantům v procesu výchovy nabídnuto?

Je vychovatel, rodič, učitel ve svém výchovném působení nějak omezen, nebo může z každého jedince vychovat např. vědce, umělce nebo vrcholového sportovce?

Existují jisté meze výchovy, které nazýváme **podmínky výchovy** (determinanty výchovy, kontext výchovy).

Patočka, 1997:

1. **Meze mimo pedagogickou situaci**
2. **Meze vyplývající z podstaty pedagogické situace**

Co rozumíme pedagogickou situací? – příklad!

- ▶ Účastní se jí vždy nejméně dvě individua - vychovatel a vychovanec.
- ▶ Jiná je situace vychovatelova, jiná vychovancova.
- ▶ Emoční prožitek vychovance i vychovatele
- ▶ Aktivita vychovatele i vychovance
- ▶ Vztah vychovance a vychovatele – dilemata, rizika
- ▶ Kontext pedagogické situace

Jaké meze výchovy jsou mimo pedagogickou situaci?

15

- ▶ Individuální schopnosti edukanta a edukátora
- ▶ Společenská skutečnost – užší a širší společenské prostředí
- ▶ Vzdělanostní úroveň společnosti

Co je potřeba nabídnout vychovávaným?

- Dobrý příklad (příběh, zážitek, samotný pedagog a jeho chování)
- Pozitivní pedagogickou atmosféru
- Znalosti, které pomáhají jedinci správně se rozhodovat
- Hodnotící kritéria pro správnou volbu (pochopení, proč je některý jev, norma apod. žádoucí)
- Ukázat vztah mezi ideálem a realitou (rozdíly, cesty k dosahování ideálu, ...)

Vybrané zdroje

17

- ▶ Blížkovský, B. (1997). *Systémová pedagogika: pro studium a praxi : celistvé a otevřené pojetí výchovy : škola plného života - celý život školou : tvorba výchovně vzdělávací soustavy školy jako dílny lidskosti* (2. upr. vyd). AMOSIUM SERVIS.
- ▶ Janík, T., & Rabušicová, M. Průcha, J. (Ed.). (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Portál.
- ▶ Patočka, J. (1997). *Filosofie výchovy. Studia Paedagogika 18*. Praha: UK.
- ▶ Průcha, J. et al. *Pedagogický slovník. 6., rozšířené a aktualizované vydání*. Praha : Portál, 2009.
- ▶ Průcha, J. (2015). *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru* (4., aktualizované vydání). Portál.
- ▶ Vališová, A., Kasíková, H. (2011). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada.